

PİŞDAR

(پیشدار)

Yürüyüş halindeki askerî birliğin
önünde giden,
keşif ve güvenlik hizmeti gören
öncü kuvvet
(bk. ORDU).

PİŞKEŞ

(پیشکش)

Osmanlı bürokrasisinde
üst makama sunulan hediye için
kullanılan terim.

Sözlükte “hediye, armağan” anlamına gelen Farsça **pîşkeş** kelimesi terim olarak Osmanlı Devleti’nde padişah başta olmak üzere sadrazam ve diğer devlet adamlarına, şehzadelere alt makamlardan takdim edilen hediyeleri ifade eder. Yüksek makamdan verilen bahşîş ve in’âmın bir nevi karşıtıdır. *Fatih’in Teşkilât Kanunnâmesi*’nde (s. 47) vezirlerin gelirlerinden bahsedilirken, “Ve onlara âyide benim rikâb-ı hümâyuna her nereden haraç ve âdet-i aġnâmdan ve pîşkeş gelirse vüzerâma ve defterdarlarıma dahi hisseleri gelsin” şeklinde yer alan ifadede pîşkeşin kısmî de olsa bir gelir telakki edildiği ve bu tarihlerde padişaha takdim edilen pîşkeşlerde bazı görevlilerin de hisselerinin bulunabileceği anlaşılr. XVIII. yüzyılda rikâb-ı hümâyuna iydiyye (bayramlık) olarak sunulan pîşkeşler padişahın şahsından başka kadınlarına, enderun ağalarına, diğer enderun görevli ve hizmetlilerine de tahsis edilmiştir.

Daha çok padişahı ilgilendiren pîşkeş uygulaması bir büyüğe hediye sunma geleneği olarak kuruluş döneminden beri mevcuttu. Bilhassa padişahı görme, huzura çıkma gibi durumlarda hediye takdim etme usulü yaygındı. Kanûnî Sultan Süleyman zamanından itibaren çeşitli vesilelere bağlı olarak (cülûs, bayram ve düğün merasimleri) padişaha pîşkeş sunmak âdet haline geldi. Buna daha sonra padişah adına ziyafet düzenleyen devlet adamlarının yemekten sonra pîşkeş sunmaları gibi yenileri de eklendi. XVII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde pîşkeş miktarları giderek belirli duruma geldi, böylece zorunluluk haline dönüşen pîşkeş geleneği hediye olma özelliğinden iyice uzaklaştı. Bu değişim ifadelerle de yansdı; veriliş vesilesi ve miktarı muayyen hale gelen pîşkeşler için daha çok farklı isimler kullanılmaya başlandı. Meselâ bayramlarda verilenlere “iydiyye”

denildi. Pîşkeş ifadesi tamamen terk edilmemekle beraber XVIII. yüzyıl içerisinde kullanım alanı giderek daraldı.

XVI. yüzyıl ortalarından itibaren bu gelenek rüşvet-pîşkeş-câize / cevâiz üçlüsüyle ifade edilen uygulamalarla suistimale açık hale geldi. Vezirîâzamlığı sırasında rüşvetle mücadele ettiğini yazan Lutfi Paşa’nın (ö. 970/1563) kaleme aldığı *Âsafnâme*’de (s. 70) rüşvetten söz ederken muhtaç olmayan bir dosttan gelen hediyein dışında alınanların bu kapsama girdiğini ve bundan sakınmak gerektiğini ifade etmesi bu anlamda dikkat çekicidir. Rüşvet ve hediye karışıklığı bilhassa III. Murad zamanında daha da yoğunlaştı. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ıslahat risâlelerinde görevlerin pîşkeş ve câize adı altında alınan rüşvetlerle satıldığından yakınıldığı, hatta başta padişahla sadrazam olmak üzere başdefterdar ve yeniçeri ağası gibi görevlilerin rüşvet almakla suçlandığı görülür. Bu tarihlerde câize pîşkeşten pek farklı görülmemekte ve pîşkeş kelimesi bu anlamda da kullanılmaktaydı (Koçî Bey, s. 29). Sonraki yüzyıllarda daha açık bir uygulama şekline kavuşan câize Eflak ve Boğdan voyvodaları, vezirler, beylerbeyi ve sancak beyleriyle bazı bürokratik makamlara tayin veya ibkalarla alınan nakitleri ifade etmeye başladı. Nâdiren nakitle birlikte verilen kürk gibi şeyleri de ihtiva ederdi. Câizelerin büyük kısmı sadrazama aitti. Sadrazam dışında sadâret kethüdâsı ile reîsülküttâbın payları vardı. Ayrıca bazı tayinlerde Bâbîâlî’deki daha küçük görevlilerin de câize aldığı belirtilmektedir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında artık padişahın câize almadığı kaydedilir.

XVI. yüzyılda rüşvet diye nitelenen ve görev tevcihlerinde alınan pîşkeş ve câizelerin çoğunlukla merkezden istendiği, hatta pîşkeş elde etmek için bir göreve yılda üç dört defa tayin yapıldığı, bazan da pîşkeşi alınarak tayin edilen bir şahsın görevine başlamadan yerine başkasının görevlendirildiği görülmektedir. Bu şekilde tayin yapılan makamlar çoğunlukla beylerbeyilik, sancak beyliği, kadılık, eyalet defterdarlıkları ve sultan vakıfları tevliyetleri gibi vazifelerdi. Bu konuda geniş bilgi veren Selânikî görevlerin “pîşkeş ü hedâyâ vü armağan nâmıyla ağır bahâlu rüşvetlerle” satıldığından, böylece istihkak sahipleri yerine ehil olmayanlara verildiğinden şikâyet etmektedir (*Tarih*, s. 504). Rüşvet niteliği taşıyanlarla taşımayanlar arasındaki fark yapılacak tayinin bir ön şartı olarak pîşkeş talep edilmesi, miktarlarının fazlalığı ve geleneksel olarak pîşkeş ve câize verme-

yen görevlilerden de istenmesiydi. Bir süre sonra bu yöntemin sakıncaları ortaya çıkınca çareler aranmaya başlandı. İlk olarak sultan vakıflarındaki vazifelerin bu şekilde tevcihinden vazgeçildi. XVIII. yüzyılda câizelere “tebrîkiyye, tebşîriyye” gibi isimler altında yeni eklemeler yapıldı. III. Selim’e sunduğu lâyihasında Tatarcık Abdullâh Efendi, bunun sebebi olarak sadrazamların bir süreden beri gelirlerinin giderlerini karşılamaya yeterli olmamasını gösterir.

Pîşkeş olarak sunulan hediyeler bazan bir miktar nakit; kıymetli madenlerden -çoğunlukla gümüş- ve değerli taşlarla süslenmiş eşya (şamdan, buhurdan, gülâbdan, maşraba, matara, kavanoz, şişe, tepsi, sürâhi, leğen, ibrik, kupa gibi); mücevherlerle süslü koşum takımları, atlar; kılıç, hançer, ok, yay gibi silâhlar; başlık, kemer, nalın, kumaş, kürk gibi giyim eşyaları ve çadır, halı, ayna, saat gibi çeşitli şeylerdi. Bunlar arasında en yaygın olanı kumaşlar olup genellikle bohça içinde verilir. Nâdiren esir ve kölelere, hatta forsalara da rastlanmaktadır. Ulemânın takdim ettiği pîşkeşler içerisinde kitaplar önemli yer tutuyordu. Kur’ân-ı Kerîm, tefsir, hadis, fıkıh, fetva kitapları, divanlar daha çok sunulan kitap türleriydi. 1683 Viyana seferinde Serdânekrem Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’yı Belgrad civarına kadar uğurlayan IV. Mehmed’e yol üzerinde sunulan pîşkeşler arasında ekmeğe de rastlanmaktadır. Öte yandan patriklik, hahambaşılık, metropolitlik makamlarına tayin edilenlerin sunduğu aيداتlar da pîşkeş adıyla anılırdı.

Hediye ile gelen elçilerin ve Eflak-Boğdan voyvodalarının hediyeleri Dîvân-ı Hümâyun’un ardından elçinin arza girişi sırasında sunulurdu. Hediyeler, divan toplantısı devam ederken pîşkeşçi ağa kontrolünde Bâbüssaâde yakınında özel olarak hazırlanmış bir yere dizilir ve teşrifatçı tarafından listesi yapılarak pîşkeşçi ağaya verilir. Pîşkeşçi ağa vasıtasıyla Bâbüssaâde veya Dârüssaâde ağasına ulaştırılan bu liste divan toplantısından sonra elçinin arza girişi sırasında padişaha teslim edilirdi. Diğer taraftan pîşkeşler, pîşkeşçi ağa öncülüğünde ve genellikle ikişer sıra halinde dizilmiş kapıcılar tarafından taşınarak Arz Odası penceresi önünden geçirilip enderun hazinedarbaşısı ağaya verilir. Bu sırada ihtiyaç duyulursa yeniçeriler kapıcılara yardım ederdi (Selânikî, s. 656-657). Böylece pîşkeşler listesiyle birlikte padişaha sunulmuş olurdu. Elçilerin getirdiği hediyelerin saraya gelişinden enderun hazinesine teslimi arasındaki kontrol ve sunu-

muyla ilgili işlere nezaret eden pîşkeşçi ağa / pîşkeşçi-i şehriyârî sarayın kapıcı bölükbaşılardan. Hezarfen Hüseyin Efendi, pîşkeşçinin saraydaki kırk beş kapıcı bölükbaşısının en muteberlerinden olup kâtip ve kethüdâdan sonra üçüncü sırada yer aldığını söylemektedir. Görevini de, "Elçiler getirdiği pîşkeşi dizer. Ve mansıp alanlar el öpmeye vardıkta önüne düşüp selâm yerlerini gösterir" şeklinde özetlemektedir (*Telhîsü'l-beyân*, s. 58).

Tayin dolayısıyla kendilerine hil'at giydirilerek arza girip el öpmesi gerekenler de bu vesileyle padişaha hediyeler takdim etmiştir. Eflak ve Boğdan voyvodaları tayinlerinde Divân-ı Hümâyûn'a gelir, merasimle önceleri börk, sonradan kuka denilen başlıklarını giyerek arza girip padişahın elini öperlerdi. Bu sırada padişaha pîşkeş sunarlardı. İstanbul'da bulunmayan beylerbeyi ve sancak beyleri pîşkeşlerini kapı kethüdâları, kadılar ise muhızr denen görevlileri aracılığıyla takdim ederlerdi (BA, KK, nr. 665). Devlet adamları tarafından saraya gönderilen pîşkeşler Dârüssaâde ağasına teslim edilerek onun vasıtasıyla sunulurdu. Saray dışındaki bir kısım merasimler esnasında bazan doğrudan, bazan da sadrazam aracılığıyla pîşkeşler takdim edilmiştir. Pîşkeşler genellikle bunları sunan tarafından pusulasıyla birlikte teslim edilir, pusulası olmayanların listesi yapılarak padişaha verilir. Sadrazam vasıtasıyla teslim edilenler için de sadrazam tarafından telhis yazıldığı görülmektedir (Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 60).

Sadrazamın ıydiyye olarak sunacağı pîşkeş vüzerânın hediyeleri ve sadâret kethüdâsı, kapitan paşa, yeniçeri ağası ile defterdar tarafından gönderilecek atlarla birlikte bayramdan bir hafta kadar önce saraya yollanırdı. Belirlenen gün hediyeler ve atlar sabahın erken saatlerinde güneş doğmadan Bâbiâli önünde toplanır ve buradan sadâret kethüdâsı öncülüğünde kapıcılar tarafından taşınarak saraya götürülürdü. Sarayda Dârüssaâde ağasının divan odasında önce sadrazamın, ardından vüzerâ ve diğerlerinin hediyeleri, daha sonra da Mısır, Bağdat, Basra, Sayda ve Trablus eyaletleriyle Eflak / Boğdan voyvodasının hediye bahaları pusulaları ile birlikte ağaya teslim edilirdi. Bu üç hediye grubundan her biri ayrı ayrı üç defada ağa öncülüğünde baltacılar tarafından taşınarak padişahın huzuruna götürülür ve dönüşte hediye sahibinin temsilcileri sıfatıyla orada bulunanlara hil'atlar giydirilir, bahşişler dağıtılırdı. Atları getiren saraçlara da birer ikişer altın verilir.

Padişaha gelen pîşkeşle ilgili hazine gelir kayıtlarıyla önceleri Mevkufat Kalemi'nin ilgilendiği anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılda bu görev başdefterdara bağlı Teşrifat Kalemi'ne, daha sonra ise Rûznâmçe-i Hümâyûn'a geçmiştir (Karaca, s. 38-40). Pîşkeşler, XVI. yüzyıl bütçelerinde düzenli olmayan gelirlerden olarak ait oldukları bölgenin bağlı bulunduğu defterdarının gelirleri arasında ayrı ayrı ve genellikle mevkufatla birlikte yer almıştır (Sahillioğlu, s. 56, 66; Barkan, XIX/1-4 [1957-58], s. 284, 303). 1567-1568 bütçesini inceleyen Ömer Lütfi Barkan, ayrıca "emvâl-i sâire" şeklinde yer almış gelirler arasında cülûs münasebetiyle takdim edilmiş pîşkeş mahsulünün bulunduğu kanaatine varmıştır. Böylece Hazine-i Âmire'nin geliri olarak kaydedilen padişaha ait pîşkeşler gerek duyulduğunda tamamıyla iç hazineye aktarılabilirdi.

Veziirâzamlara da benzer şekilde hediyeler sunulmuştur. Selânikî vefatı dolayısıyla Koca Sinan Paşa'dan bahsederken, "Pîşkeş ü hedâyâ alıp vermede azîmü'l-iktidâr idi" demektedir (*Târih*, s. 582). Sefer çıkan serdâr-ı ekreme İstanbul kaymakamı ve başşehirdeki diğer erkân, beylerbeyiler ve yol üzerindeki muhafızlar tarafından sıkça pîşkeşler takdim edilirdi. Sefer esnasında sunulan pîşkeşler arasında en çok rastlanılan atlardı. Veziirâzamın pîşkeşle alâkalı kayıt işlemleriyle sadâret kethüdâlığı ilgilienirdi. Beylerbeyi ve sancak beylerinin bu tür işleri ise kapı kethüdâlarının göreviydi. Sancağa çıkışlarında şehzadelere devlet erkânı tarafından pîşkeşler takdim edilmiş (*a.g.e.*, s. 142-143), padişaha pîşkeş sunulurken yakınında bulunan şehzadeye de zaman zaman verilmiştir.

XVII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde çoğunlukla miktarları belirginleşerek mecburiyet haline dönüşen uygulama şekliyle pîşkeş, malî sıkıntılar yüzünden gelir gider dengeleri bozulmuş olan pîşkeş vericilerini zor durumda bırakmıştır. II. Süleyman döneminde Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın veziriâzamılığında bayramlarda rikâb-ı hümâyuna verilmesi âdet olan pîşkeşler kaldırılmışsa da bu uzun sürmemiş, II. Ahmed'in hatt-ı hümâyunu ile ıydiyyeler tekrar eski şekliyle verilmeye başlanmıştır (*Anonim Osmanlı Tarihi*, s. 43; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 423). Râgıb Paşa'nın sadrazamlığı devrinde câizeler verenlerin gelir durumuna göre azaltılarak yeniden düzenlenmiştir.

ıydiyye ve câizelere dair tamamen kaldırılmalarından önceki son geniş çaplı dü-

zenleme III. Selim zamanında 1792'de yapılmıştır. Bu düzenlemenin gerekçesi israfı önlemektir. Câize verenlerin malî sıkıntıya düşürülmemesi gözetilerek resmî güdre getirilenlerden alınanların çoğu kaldırılmış, diğerlerinin ise miktarları azaltılmıştır. Bilhassa câizeler dolayısıyla borçlanıp görev ve başlayan Eflak ve Boğdan voyvodalarının bu sıkıntılarının giderilmesi hedeflenmiştir. ıydiyyeler de padişah ve sadrazam tarafından nakit olarak alınanlar dışında kaldırılmıştır. Bunlar yılda bir defa ödenecek ve bir yılını doldurmadan görevden ayrılanların verdikleri câizelerin görev süresini aşan kısmı selefinden alınan câizeden geri ödenecekti. Bu arada sadrazamların belli günlerde padişaha at hediye etmelerinin devamına karar verilmiş, böylece sadrazam dışında at hediye etme usulü kaldırılmıştır. Bu düzenlemeye göre padişah câize almamaktadır. ıydiyye olarak sadrazamdan 100.000 (bu miktar sadrazamın verdiği ıydiyye ve yıllığın birleştirilmesiyle tesbit edilmiştir; bunun 39.850 kuruşu Enderûn-ı Hümâyûn'a ait olup Dârüssaâde ağasına, 60.150 kuruşu Dâire-i Bîrûn-ı Hümâyûn'a ait olup silâhdar ağaya gönderilirdi), Mısır ve Bağdat eyaletlerinden 5000'er, Trablus ve Sayda eyaletlerinden 4000'er, şıkk-ı evvel defterdarından 8000, Eflak ve Boğdan voyvodalarından 30.000'er kuruş ıydiyye alacaktı (10.000 kuruşu ıydiyye-i hümâyûn, 20.000 kuruşu ıydiyye-i dâire-i hümâyûn olarak). Daha sonraki tarihlerde Kaptanpaşa eyaletinden de 5000 kuruş ıydiyye alınmıştır. Sadrazamın padişahın ıydiyye aldığı eyaletlerden miktarın yarısı kadar, ayrıca Şam eyaletinden 3000 kuruş, şıkk-ı evvel defterdarından 10.000 kuruş, Eflak ve Boğdan voyvodalarından 8500'er kuruş, İstanbul gümrüğünden 2500 kuruş (esb-bahâ) ıydiyye tahsisatı vardı. II. Mahmud'un saltanatında önce III. Selim zamanında belirlenen miktarlara bazı ilâveler yapılmış, daha sonra maaş sistemine geçiş dolayısıyla yapılan yenilikler sırasında birçoğu kaldırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, nr. 696 M, vr. 105^a; BA, BEO, *Sadaret Defteri*, nr. 347, s. 52; nr. 350, vr. 9^a-27^a; nr. 353, vr. 26^b; nr. 355, vr. 9^a-19^a, 28^b-31^b, 39^a-40^b, 113^b-115^a; nr. 359, s. 20-24; nr. 360, vr. 31^a, 36^a; nr. 437, vr. 34^b; nr. 438, vr. 7^a; BA, MAD, nr. 8989, s. 25; *Defteri-i Teşrifât*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1310, vr. 7^b, 11^b, 17^b, 20^b, 23^a, 25^b, 26^a-27^a, 29^b, 30^b-32^b, 33^b, 35^a-36^a, 37^a, 59^a, 66^b-67^a, 89^b-90^a, 111^b; *Başmuhasebe Kalemi Nizamnâmesi*, İÜ Ktp., TY, nr. 3634, vr. 35^b; *Fatih'in Teşkilât Kanunnâmesi* (nşr. Abdülkadir Özcan, TD, sy. 33 [1982] içinde), s. 47; Lütfi Paşa, *Âsafnâme* (nşr. Mübahat S. Kütükoğlu, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu-

lu'na Armağan içinde), İstanbul 1991, s. 70; Se-lânîkî, *Tarih* (İpsirli), bk. İndeks; Koçi Bey, *Risâle* (Aksüt), s. 29; Tevkiî Abdurrahman Paşa, *Kânûn-nâme* (MTM, I/3 [1331] içinde), s. 514; Hezârfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-beyân fî Kavânîn-i Âl-i Osmân* (haz. Sevim İlğürel), İstanbul 1998, s. 58, 82, 207-246; Teşrifatizâde Mehmed, *Defter-i Teşrifât*, İÜ Ktp., TY, nr. 9810, vr. 108^b; *Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704* (haz. Abdül-kadir Özcan), Ankara 2000, s. 40, 43, 104-106, 175-176, 205, 247, 262, 266-268, 290, 440-442; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 58-68, 271-272, 423, 636, 741, 813; M. Tayyib Gökbi-lgin, *Osmanlı Müessesese Teşkilâtı ve Medeniyeti Tarihine Genel Bakış*, İstanbul 1977, s. 112; Ya-vuz Cezar, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve De-ğişim Dönemi*, İstanbul 1986, s. 65; Halil Sahillio-ğlu, *Türkiye İktisat Tarihi: Giriş, Bazı Kurum ve Kauramlar*, İstanbul 1989, s. 56, 66; Filiz Karaca, *Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Osmanlı Teş-rifat Müessesesi* (doktora tezi, 1997), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 38-40; Ahmed Refik, "Ende-rûn-ı Hümâyûn Devâir-i Âliyesinden: Arz Oda-sı", *TOEM*, sy. 38 (1334), s. 115; Ö. Lutfi Barkan, "H. 974-975 (1567-1568) Malî Yılına Âit Bir Os-manlı Bütçesi", *İFM*, XIX/1-4 (1957-58), s. 284, 303; Muzaffer Doğan, "Osmanlı İmparatorluğun-da Makam Vergisi: Caize", *Türk Kültürü İncele-meleri Dergisi*, sy. 7, İstanbul 2002, s. 35-74.

FİLİZ KARACA

PİYÂLE PAŞA

(ö. 985/1578)

Osmanlı kaptan-ı deryâsı, vezir.

"Evâil-i Muharrem 980" (14-23 Mayıs 1572) tarihli *Pertev Paşa Vakfiyesi*'nin şa-hitleri arasında adı Piyâle b. Abdurrahman olarak geçer (vr. 119^b). Macaristan'ın Tol-na şehrinden Hırvat asıllı bir ayakkabıcı-nın oğludur (Gerlach, I, 103). Mohaç Mu-harebesi esnasında (932/1526) esir edilen Piyâle, Başdefterdar İskender Çelebi'nin maiyetinde iken onun idamı üzerine (941/1535) saraya alındı (Âlî Mustafa Efendi, vr. 263^a). Kaptan-ı deryâlığı sırasında hıristi-yan annesini İstanbul'a getirttiği bilinmek-tedir (Betzek, s. 36).

954'te (1547) kapıcıbaşı oldu ve 13 Sa-fer 962'de (7 Ocak 1555) Sinan Paşa'nın yerine 550.000 akçelik has geliriyle Geli-bolu sancak beyi olarak kaptanlığa getiril-di (BA, MD, nr. 1, hk. 1568). Akdeniz'e ya-pacağı ilk sefer için Kanûnî Sultan Süley-man'ın Tercan ovasından gönderdiği fer-manda gerekli hazırlıkları yapması ve Ak-deniz'de Fransa donanması ile birleşerek İspanya'ya karşı mücadele etmesi em-redildi. Bunun üzerine 24 Cemâziyelâhır 962'de (16 Mayıs 1555) Galata ve Gelibo-lu'daki gemilerde bulunan reis, cenkçi, kü-rekçi, alatçı (halatçı) ve marangoz gibi gö-

revlilerin maaşı için Piyâle Bey'e 6.574.152 akçe teslim edildi (BA, D. BRZ, nr. 20617, s. 168). Piyâle Bey kumandasında altmış ka-dırgadan oluşan Osmanlı donanması Fran-sa'ya yardım maksadıyla Receb 962 baş-larında (22-31 Mayıs 1555) denize açıldı ve bu seferde Karlı-ili sancak beyi Turgut Re-is'in de desteği sağlandı (Lokmân b. Hü-seyin, vr. 73^a). Önce Pulya kıyıları vurarak 6 Şâban 962'de (26 Haziran 1555) Mesine Boğazı üzerindeki Riçe Kalesi'ni fethetti. Bölgeye yapılan çıkarma sırasında etrafı yağma ve tahrip eden Piyâle Bey, Andrea Doria'yı takip amacıyla İtalya'dan İspanya sahillerine kadar büyük bir deniz harekâtı yaptı (BA, MD, nr. 23305). Bu arada Kor-sika yakınlarındaki Elbe adası kuşatıldıys-a da alınmadı. Ertesi yıl baharda kırk beş kadirga ile Cezayir'e gitti ve Cezayir Beylerbeyi Sâlih Paşa'nın yardımıyla Veh-rân Kalesi'ni İspanyollar'dan geri aldı (Kâ-tib Çelebi, s. 106). Lokmân b. Hüseyin ise Vehrân'ın kuşatıldığını, ancak İstanbul'dan Uluç Ali Reis ile gelen ferman üzerine fet-hedilemeden kuşatmanın kaldırıldığını ve İstanbul'a döndüğünü belirtmektedir (*Zübdetü't-tevârîh*, vr. 73^b).

Piyâle Bey, Receb 964'te (Mayıs 1557) emrindeki 100'den fazla kadirgadan olu-şan donanmasıyla İspanya'nın işgali altın-daki Tunus'un Benzert şehrini fethetti ve Kuzey Afrika sahillerinde koruma görevi-ni yerine getirdi. 19 Safer 965'te (11 Ara-lık 1557) Akdeniz seferinden dönüşünde sunduğu pişkeşler arasında yirmi gılman, çatma, kadife, kemha, atlas ve çuka gibi değerli kumaşlar bulunuyordu (BA, D. BRZ, nr. 20618, s. 85). Bu başarısı üzerine "mîr-i mîrân-ı Cezâyir ve kapudan" unvanıyla Ce-zâyir-i Bahr-i Sefid beylerbeyiliğine geti-rildi (BA, KK, nr. 216 A, s. 107; BA, D. BRZ, nr. 20618, s. 40). Bir yıl sonra 150 kadir-gadan oluşan donanma ile yeniden Akde-niz'e açıldı. İspanya'ya ait Minorka adası-na baskın düzenleyerek asker çıkardı; pek çok esir ve ganimet alıp en önemli şeh-rî Ciudadela'yı (Siyedela) ele geçirdi. 966 (1559) yaz aylarında koruma göreviyle em-rinde seksen sekiz kadirga olduğu halde yeniden Akdeniz'e açıldı, müttefik Haçlı donanması hakkında bilgi topladı, onların Trablusgarp'ı alarak Cezayir'e gitmeyi plan-ladıklarını öğrendi (TSMA, nr. E. 595).

İspanya yönetimindeki müttefik hır-si-yan donanması 14 Cemâziyelâhır 967'de (12 Mart 1560) Cerbe adasını işgal etti. Bunun üzerine Piyâle Paşa, 120 kadirga-dan oluşan donanmasıyla 1 Receb 967'de (28 Mart 1560) İstanbul'dan yola çıktı. Pi-yâle Paşa'ya gönderilen 14 Receb 967 (10

Nisan 1560) tarihli görev beratında Trab-lusgarp ve diğer Osmanlı topraklarının ko-runması emri verilmiş ve Yalvaç kadısı do-nanma askerine kadı tayin edilmişti (BA, MD, nr. 3, hk. 892, 899, 959). 1 Şâban'da (27 Nisan) Modon'a ulaşan ve ikmal yap-tıktan sonra Malta üzerine giden Piyâle Paşa 12 Şâban'da (8 Mayıs) Gozo adasına ulaştı. Burayı yağmaladı ve müttefik do-nanması tarafından korunan Cerbe ada-sına hareket etti. 15 Şâban'da (11 Mayıs) iki donanma arasında başlayan ve üç gün süren çatışmada on dokuz kadirgasına el konulan ve yirmi altı barçası tahrip edilen müttefikler geri çekildi; on bir kadirgaları Cerbe Kalesi'ne sığınmak zorunda kaldı (BA, MD, nr. 3, hk. 1268). Trablusgarp Bey-lerbeyi Turgut Paşa'nın da katılımıyla baş-layan Cerbe Kalesi kuşatması yaklaşık iki ay sürdü ve 7 Zilkade'de (30 Temmuz) fet-hedildi. Piyâle Paşa beş gün Cerbe'de kal-dıktan sonra önce Trablusgarp'a, oradan 20 Zilkade'de (12 Ağustos) Rumeli kıyıla-rına ve 4 Zilhicce'de (26 Ağustos) Preveze'-ye geçti (TSMA, nr. E. 3465). Donanmanın 6 Muharrem 968'de (27 Eylül 1560) İstan-bul'a dönmesi üzerine Piyâle Paşa ve do-nanmadakilere terakki verildi; bu zafer se-bebiyle Piyâle Paşa, Muharrem 969'da (Ey-lül 1561) Şehzade Selim'in kızı Gevher Han ile evlendirildi (Lokmân b. Hüseyin, vr. 76^a). Cerbe zaferinin yankılarını o sırada İstan-bul'da bulunduğu için yakından izleyen Busbeke, İstanbul halkının ve sahildeki ya-lı köşküne gelen padişahın Piyâle Paşa em-rindeki donanmanın beraberindeki esir, ganimet ve ele geçirilen gemileri, özellikle esir edilen amiral gemisi üstündeki ün-lü hristiyan amirallerini seyrettiğini anlat-maktadır (*Türk Mektupları*, s. 223-235).

Piyâle Paşa, 972'de (1565) Malta üzeri-ne düzenlenen sefere 240 gemiden olu-şan donanmanın kumandanı olarak katıl-dı. Sefer serdarı beşinci vezir Mustafa Pa-şa idi. 20 Şevval 972'de (21 Mayıs 1565) Mersaşolok Limanı'ndan Malta'ya asker ve

Piyâle Paşa'yı tasvir eden yağlı boya tablo (İstanbul Deniz Müzesi)